Denne kongres har jo udviklet sig til en roseklub i mere end én forstand. Sjældent har en partiformand fået så mange anerkendende ord for hans indlæg, og hvert eneste af dem har været fuldt fortjent. Det kan vi andre også glæde os over.
Må jeg ikke også sige, at hvis vi et øjeblik slår op i Svends bog, der er omdelt, så findes der et afsnit på side 8, som vi er nogle stykker, der bliver særligt rørt over, men også igangsat af.
Det starter med ordene: "Og broderskab .....," det siger mig i hvert fald to ting, fordi går op for mig, hver gang Svend ringer til mig og siger "Broder, nu skal du høre ....." , så handler det både om, at der er noget, der skal gøres, og det handler egentlig også om en kammeratlig bemærkning, som er god at få. Dette broderskab betyder også noget andet, fordi han siger, at siden den franske revolution blev den flotte treklang etableret, Frihed, Lighed og Broderskab - friheden, den har vi fået. Ligheden, den har vi næsten fået. Men begrebet broderskab, som Svend skriver, måske, når alt kommer til alt, er det mest revolutionære, har været forsømt.
Hvis sammenholdet svigter, tålsomheden overfor andres meninger og samarbejdsviljen, fællesskabsfølelsen, retfærdighedsfølelsen, glæden og næstekærligheden forsvinder, så størkner det kit, der skal holde hele samfundsbygningen sammen.
Det er stærkt sagt, fordi denne kongres jo også bærer præg af kongressen, partiledelsen, og gruppen - som Mogens Lykketoft sagde det så stærkt - kammeratskab, venner. Det er broderskab. Ikke et lukket et, ikke et logeagtigt et, men et stort stærkt og åbent et, som alle er frie til at tilslutte sig, hvis de har lyst. - Det er da et stærkt budskab, som Svend også gør opmærksom på.
Jeg tror, det budskab om kammeratskab og broderskab, vil være udtryk for noget, som folk egentlig længes efter.
- Folk længes; folk er trætte af gyldne løfter; folk er i tvivl; folk venter inderst inde på noget andet end det liv, der er lige nu.
Jeg er overbevist om, at folk venter inderst inde på, at nogen har forventninger til dem, og at der bliver stillet krav til dem.
Må jeg minde om, at Knud Heinesen for ikke så mange år siden talte om "kanten til den berømte afgrund", og det gyste i mange af os, ikke mindst os i den store

velfungerende gruppe af danskere som politikerne og fagbevægelsen jo har skabt basis for. Hvad ville der nu ske, hvis vi en dag røg derned?
Nu er vi kommet derned, og det er en meget typisk dansk reaktion, "at her er der jo meget hyggeligt nede". Jeg mener, var det så slemt, når alt kommer til alt? Udlandsgælden hører vi jo ikke meget til. - 300 mia. er mere et tal, mere end det er virkelighed. Det er mere fiktion, end det er byrder på os. Bevar mig vel, det bliver store tal, når vi regner det ud for os selv og vore børn, men det er ikke håndgribeligt, og det er egentlig ikke særligt forpligtende.
Arbejdsløsheden, ja vel. Ja, men har vi ikke just set en rapport fra Det økonomiske Råds formandsskab, som netop dokumenterer, at 3%, kære venner, af arbejdsstyrken, det er en helt dominerende del af vores arbejdsløshed her i landet, så det kan ikke være os, der skal bære byrderne. Det er egentligt meget rart hernede i afgrunden.
Jeg ser denne kongres som et forsøg på at tænde et lillebitte lys dernede, og studere hulemalerierne fra dengang, da der var noget, der hed andelsbevægelse, fagbevægelsens start og partiets gennemslagskraft og styrke; vores historie, som er så stor og stærk på resultater. Jeg ser vores arbejdsprogram og kongres som et stærkt lys, hvor folk kan se, at det ikke er helt umuligt, det der med at komme op fra afgrunden. Og jeg ser egentlig også den tvivl, der er i mange mennesker i Danmark, som et udtryk for, at vi må igang med at studere denne kongres og dens resultater, og det arbejsprogram, vi forhåbentlig sammen kan komme igennem i de nærmeste par dage.
Kunstnerne har kaldt den tid, vi lever i, for en slags postmodernistisk tid, forstået på den måde, - på godt dansk, eller socialdemokratisk, - at det kan alligevel ikke nytte noget alt sammen, så lad os få det bedste ud af det.
Vi må sige, at den halsløse jagt efter isenkram og forbrug, må vi have mod til at fortælle sandheden om, og vi må sige, at det egentlig er udtryk for et kolossalt åndeligt armod, når det eneste denne regering har at tilbyde, - som Svend så præcist sagde det, - for det første højden af den ideologiske debat på den borgerlige side om, hvem er dummest og hvem er klogest. Og dernæst, vi skal nok få endnu mere isenkram, venner. Vi skal nok få endnu flere skattelettelser, men ikke noget om, hvorvidt det skulle blive visionen, muligheden, troen på for alvor at komme op af afgrunden.

Ikke nogen befrielse, ikke nogen fremtid, ikke nogen international samhøringhedsfølelse, som Ritt talte så stærkt om. Ikke noget, der kan pege fremad for os og vore børn. Hvad gør vi så? Vi gør det, som skal gøres. Vi gør os klart, at det er en kolossal national selvfølelse, der skal til igen. Bevidsthed om, at her skal virkelig gøres noget nu. Vi taler om ansvarssamfundet, og vi er glade for, at vi har taget et lille bitte skridt i den retning, med vores lovgivning om det langtidsarbejdsløse.
Tænk - her havde Dyremose troet, at han skulle forsvare aftalen med socialdemokraterne ved at sige, at de kom også til at betale, de i arbejderbevægelsen.
Betale for stramning af dagpengeregler og dens slags, men han tog fejl. Han kunne læse i aviserne, at Svends udtalelse om at det var vi faktisk stolte af. Vi mente faktisk, at nu er vi nået til et niveau, hvor vi har skabt nogle rettigheder for første gang. For de svage grupper havde vi skabt en ret, ikke en social beskyttelse, for den havde vi i forvejen, men en ret til uddannelse, og derfor kunne vi tillade os at sige, at så vil vi også stille krav om pligter. Og det er præcist det, vi skal gå videre med. Det er det, der er vores centrale budskab.
Bogen slutter med at sige, at der er ingen grund til nøjsomhed med hensyn til indholdet i vores stil. Det er muligt at forhindre, at mennesker skubbes ud. Det er muligt at give tilbud og stille forventninger til folk, så deres liv ikke bliver surt slid og tom adspredelse, apropos bingo, og hvad det ellers hedder alt sammen. Det er muligt, hvis vi tror på os selv. Hvis vi evner at arbejde sammen, hvis vi viser venlighed og accepterer hinanden, og hvis vi vil.
Jeg synes, at vores formand har vist, at han vil, og jeg synes, at I har vist, at I vil.
Jeg vil gerne runde af med at sige, at det forekommer mig, at hvis vi tør det med pensionsreformen, og det med erhvervspolitikken, uddannelses- og arbejdsmarkedspolitikken, som vi skal tale meget mere om i morgen i forbindelse med vores arbejdsprogram. Hvis vi tør alt det internationale med EF's indre marked og det alt sammen, så skal vi en skønne dag se for os, som også forresten Poul Dissing og Benny Andersen gjorde det, at vi med et selvforstærkende og kraftfuldt spring op af afgrunden i en næsten åndeløs indsats vil se, at lungerne igen kan frådse i luft deroppe på det frie land, og som de så klogt siger til den tid, så kan vi flyve i flok, for så er vi for længst blevet mange nok.